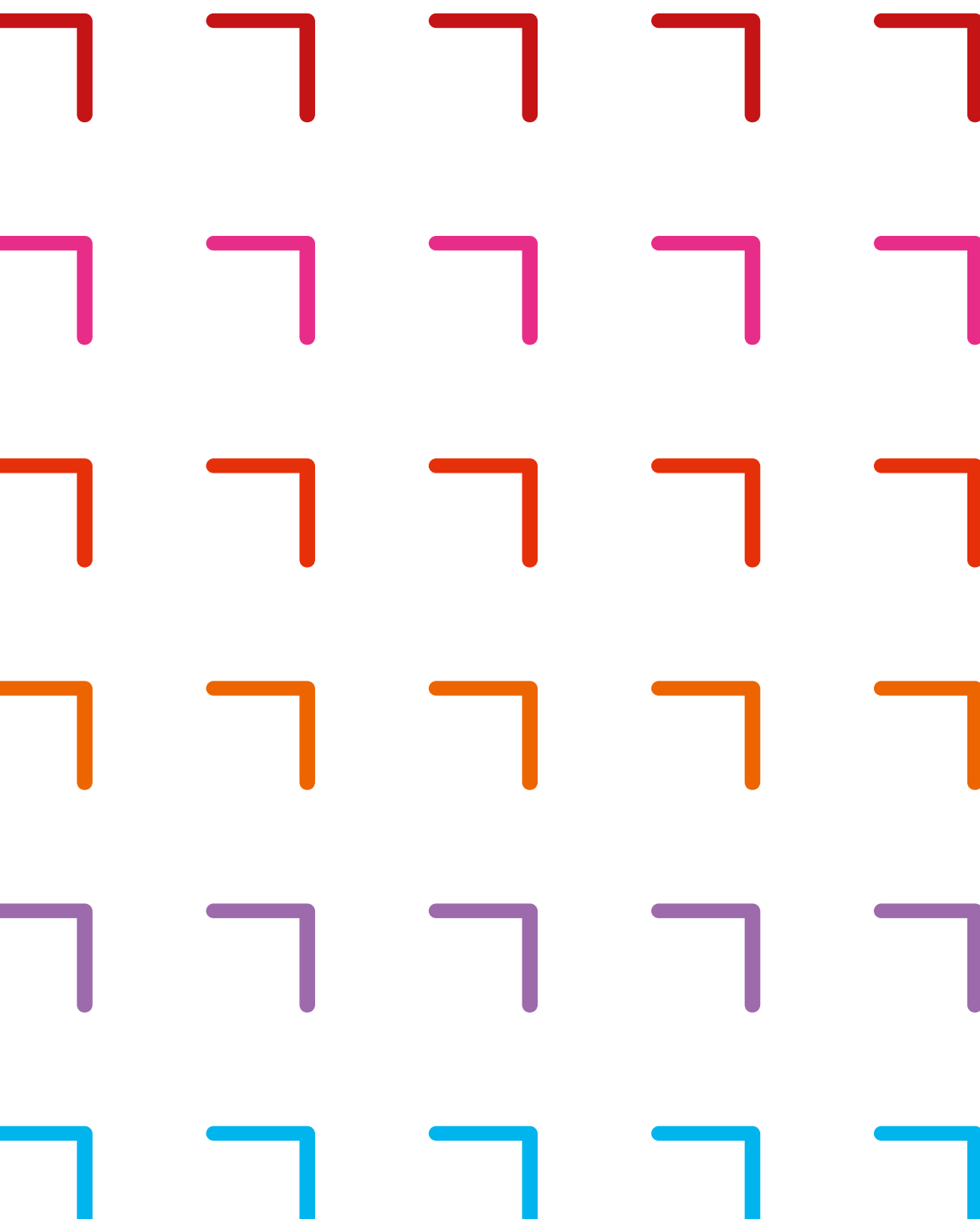

ADVIES 135

STRUCTUUR

HOGER ONDERWIJS

22 APRIL 2010

ADVIES 135
STRUCTUUR HOGER
ONDERWIJS
22 APRIL 2010

INHOUD

SITUERING	3
ADVIES	4
1. EEN VLAAMS HOGER ONDERWIJS VOOR DE TOEKOMST	4
2. ACADEMISERING-INTEGRATIE	4
3. INTEGRATIE	5
4. MOTIVATIE VAN DE INTEGRATIE	6
4.1. Duidelijkheid	6
4.2. Versterking profielen	6
4.3. Verhogen kwaliteit	7
4.4. Efficiënte organisatie van het onderzoek	7
4.5. Pluspunten voor de verschillende stakeholders	7
5. ESSENTIËLE VOORWAARDEN	9
5.1. Financiële draagkracht hoger onderwijs	9
5.2. Kwaliteit bewaken	12
5.3. Professionele bachelors	12
5.4. Taal	12
5.5. Personeel	12

SITUERING

Het Structuurdecreet van 4 april 2003, dat in opvolging van het Bolognaproces werd goedgekeurd, zette een ingrijpende hervorming van het Vlaamse hoger onderwijs in gang. Een van de belangrijkste onderdelen hierin is de academisering van de twee cycli opleidingen aan de hogescholen, met als doel alle academische opleidingen in te bedden in onderzoek en het versterken van de onderzoekscomponent.

Het sluitstuk op dit hervormingspad is een mogelijke integratie van de academiserende opleidingen in de universiteiten, onderwerp van het huidige maatschappelijk debat.

Op 18 december 2009 stemde de Vlaamse Regering in met de principes en werkwijze voorgesteld door minister Pascal Smet betreffende “de organisatie van het maatschappelijk debat over de mogelijke integratie van de academiserende opleidingen van de hogescholen in de universiteiten”. Bij die gelegenheid heeft de Vlaamse Regering de heer Dirk Van Damme gevraagd om als onafhankelijk deskundige een ‘green paper’ te schrijven die als start zou kunnen dienen voor het maatschappelijk debat, in overeenstemming met het regeerakkoord en de beleidsnota en gebaseerd op de rapporten van de Commissie Soete. Zowel binnen de administratie hoger onderwijs als in de schoot van het Vlaams Parlement wordt dit maatschappelijk debat voorbereid. De parlementaire adhoc commissie Hoger Onderwijs die hiertoe speciaal in het leven werd geroepen, nodigde ook de VRWI uit voor een hoorzitting omtrent zijn visie over het uit te tekenen hoger onderwijslandschap, en meer bepaald over onderzoek en innovatie hierbinnen.

Gezien de intense relatie tussen de academische opleiding en het wetenschappelijk onderzoek, en de belangrijke gevolgen die de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen hier rond teweegbrengt, vindt de VRWI het aangewezen zijn visie op deze stap in het hervormingsproces weer te geven. De Raad beperkt zich hierbij in grote mate tot die aspecten die met onderzoek en innovatie te maken hebben.

ADVIES

1. EEN VLAAMS HOGER ONDERWIJS VOOR DE TOEKOMST

Met Vlaanderen in Actie (ViA) heeft de Vlaamse Regering de ambitie uitgedrukt om tot de vijf beste regio's in Europa te behoren. Wetenschap en innovatie spelen hierin een cruciale rol. Deze steunen op kennis niet uitsluitend uit onderzoek, maar ook op engagement en ondernemerszin, op verbeeldingskracht en creativiteit. Onze prioritaire aandacht moet gaan naar alle talent mobiliseren en kansen geven.

De universiteiten en hogescholen zijn sleutelactoren in de creatie van de kenniseconomie via de integratie van onderwijs en onderzoek en de kennisuitwisseling met de maatschappij en het economisch weefsel. Een performant hoger onderwijs dat deze rol optimaal kan vervullen is daarom van essentieel belang.

De in gang gezette academisering van de tweecycli hogeschoolopleidingen, waarmee deze worden ingebed in onderzoek, was alvast een belangrijke stap in de richting van het ondersteunen van de 'integrale kennisketen' en is een belangrijke component in het behalen van de ViA-doelstellingen. De daarmee gepaard gaande vorming van associaties is een belangrijke hefboom voor de versterking van ons kennispotentieel en het aanpakken van de innovatieparadox.

Deze aan de gang zijnde hervorming van het hoger onderwijs is een belangrijke opportuniteit voor de positionering van Vlaanderen inzake wetenschap en innovatie in een internationale context.

Ook Europa denkt na hoe de kennisdriehoek in een kenniseconomie kan versterkt worden om zijn positie in een globale context te behouden en te verbeteren. Hier is een internationale voortrekkersrol weggelegd voor Vlaanderen.

2. ACADEMISERING-INTEGRATIE

De VRWI wenst vooreerst een duidelijk onderscheid te maken tussen academisering en integratie. Academisering betekent dat het onderwijs ingebed is in onderzoek, zonder aan de specificiteit van de opleiding te raken. Daarmee wordt verwezen naar de

toepassingsgerichtheid van opleidingen, de band met het werkveld, en dit met inbegrip van de kunstopleidingen en de hogere zeevaartschool.

Met integratie begrijpt de VRWI de overdracht van de academische opleidingen naar de universiteit. Ook hier zonder aan de specificiteit van de opleidingen te raken.

De beslissing tot academisering van de twee cycli opleidingen aan de hogescholen werd genomen in 2003 via het Structuurdecreet. Dit academiseringsproces werd gestart in 2003 en het traject loopt nog tot 2012. De VRWI staat volledig achter dit proces en is van oordeel dat dit in de best mogelijke omstandigheden moet worden afgerond. De VRWI stelt uitdrukkelijk dat dit proces enkel kan slagen mits in de nodige extra middelen wordt voorzien en mits de onophoudelijke inzet van de associatie en de universiteiten. Academisering betekent immers opbouw van onderzoekscapaciteit en dit kost geld.

De integratie van de academiserende opleidingen in de universiteiten is een model om dit proces te vervolledigen. De VRWI wijst erop dat de keuze van het model niets wijzigt aan de bovenstaande randvoorwaarden dat dit proces enkel kan slagen mits voldoende extra academiseringsmiddelen.

3. INTEGRATIE

De integratie van de academische hogeschoolopleidingen in de universiteiten is volgens de VRWI een goede oplossing om de uitdagingen van de kennismaatschappij aan te gaan.

Ook een ééngemaakt onderzoeksbeleid en kwaliteitscontrole voor de academische opleidingen hoort bij deze integratie, vindt de VRWI.

Gezien het belang van verbeeldingskracht en creativiteit voor innovatie en de zeer specifieke eigenheid van de kunstopleidingen, pleit de VRWI ervoor, om wat de integratie van deze opleidingen betreft, aan de partners voldoende ruimte te laten om de nodige maatregelen te kunnen nemen zodat de specifieke kwaliteiten en profielen worden gevrijwaard.

De professionele opleidingen zijn niet academisch en dus niet op dezelfde manier op onderzoek gebaseerd, en blijven dus best in de hogescholen zoals voorheen. Daar kunnen zij hun eigen waarde en dynamiek verder optimaal ontplooien.

Het concept associatie moet zeker behouden blijven. De associaties staan immers borg voor de noodzakelijk link inzake overdracht, creatie en valorisatie van kennis tussen de 'toekomstige' universiteiten en de hogescholen.

De raad beklemtoont verder dat decretale aanpassingen wenselijk zijn waarbij een gelijke autonomie van de hoger onderwijsinstellingen gecreëerd wordt. Autonomie geeft hen de beleidskracht om een eigen onderzoeksbeleid uit te bouwen, eigen accenten te leggen en hun middelen strategisch in te zetten. Deze autonomie zal een goede samenwerking tussen de toekomstige universiteiten en hogescholen mogelijk maken en de vandaag bestaande structurele samenwerkingsverbanden nog versterken.

4. MOTIVATIE VAN DE INTEGRATIE

De integratie van de academische hogeschoolopleidingen in de universiteiten biedt een belangrijke meerwaarde omwille van de volgende redenen:

4.1. Duidelijkheid

De integratie is een logisch gevolg van de academisering van de hogeschoolopleidingen van twee cycli. Het levert een transparante (binaire) structuur van het hoger onderwijs op waarbij de academische opleidingen aan de universiteit gesitueerd zijn en de professionele opleidingen aan de hogeschool.

4.2. Versterking profielen

Door de integratie ontstaat er een betere aflijning en afstemming van de profielen, zowel wat betreft studenten en personeel als onderwijs en onderzoek. Integratie biedt een grotere garantie dat de bestaande differentiatie tussen opleidingen, die een specifieke waarde hebben voor de maatschappij en tegemoet komen aan verschillende arbeidsmarktperspectieven, vb. burgerlijk ingenieurs en industrieel ingenieurs, behouden blijft. M.a.w. de rijkdom aan uiteenlopende opleidingsprofielen blijft bewaard, zodat noch voor de maatschappij noch voor de studenten mogelijkheden verloren gaan.

4.3. Verhogen kwaliteit

De integratie bevordert het academiseringsproces van de twee cycli hogeschoolopleidingen. Door de intensere samenwerking wordt de kwaliteit van de academische opleidingen verhoogd. Tweederangsopleidingen worden vermeden.

Door de integratie zullen alle academische opleidingen een internationale (h)erkenning en geloofwaardigheid verwerven.

4.4. Efficiënte organisatie van het onderzoek

De integratie van de academiserende hogeschoolopleidingen in de universiteiten, waarbij de universiteit het onderzoek coördineert, zorgt binnen elke instelling voor een efficiënte organisatie van het onderzoek zonder versnippering van onderzoeksmiddelen, -potentieel en -infrastructuur. De integratie zorgt tevens voor een grotere stabiliteit inzake financiering van het onderzoek. Bovendien faciliteert de integratie de translatie van fundamenteel onderzoek, strategisch basisonderzoek en toegepast onderzoek en ook omgekeerd van toegepast onderzoek naar strategisch onderzoek en fundamenteel onderzoek. De VRWI wijst erop dat een efficiënte organisatie van het onderzoek ook op Vlaams niveau moet bekeken worden. Dit dient gebaseerd te zijn op een goede samenwerking tussen de associaties onderling, bv. het gemeenschappelijk gebruik van grote onderzoeksinfrastructuur zoals het bij Hercules gebeurt. De raad adviseert dat de toekomstige universiteiten, naast hun individuele beleidsplannen, een gezamenlijk strategisch document uitwerken dat de visie voor het onderzoeksbeleid op Vlaams niveau voor de komende jaren uitstippelt.

4.5. Pluspunten voor de verschillende stakeholders

Voor de verschillende stakeholders biedt de integratie van de academiserende hogeschoolopleidingen duidelijke voordelen.

De *studenten* krijgen duidelijke opleidingstrajecten aangeboden in een tweeledig onderwijslandschap. De onderzoeksgebaseerde opleidingen brengen kritische zin mee, het proces van vergaren van kennis, met aandacht voor kennisvernieuwing. De aantrekkelijkheid van de opleidingen wordt verhoogd en komt tegemoet aan de nood aan

meer hoger opgeleiden. In het kader van de democratisering van het hoger onderwijs, moeten we vermijden dat de integratie niet drempelverhogend werkt. Er moet voldoende aandacht gaan naar de geografische fijnmazigheid van het opleidingsaanbod, de studentenbegeleiding, de bereikbaarheid en de doorstroming, zonder hierbij verder te raken aan het territorialiteitsbeginsel en duplicatuur van dure infrastructuur binnen eenzelfde regio in de hand te werken.

Voor de *bedrijfswereld* schept de integratie de mogelijkheid tot nieuwe samenwerkingen in een vervulde innovatieketen. De verschillende vormen van onderzoek combineren en op elkaar afstemmen biedt immers ruimte voor innovatie. Bovendien kunnen dwarsverbanden tussen de academische opleidingen en de professionele hogeschoolopleidingen extra mogelijkheden bieden. Een versteviging van het industrieel (KMO-)weefsel (van laag tot hoog technologisch niveau), waarbij ook de internationale component versterkt wordt, kan hiervan het resultaat zijn. Dankzij de integratie heeft de bedrijfswereld tevens de mogelijkheid om, volgens hun noden, afgestudeerden aan te werven met een duidelijk profiel en een duidelijke rol in de innovatieketen, intrinsiek verweven in de opleiding.

Ook voor de *overheid* biedt de integratie belangrijke toegevoegde waarde. Als Vlaanderen zijn ambitie om tot de vijf beste kennisregio's te behoren echt wil waarmaken, dan zijn excellent onderzoek en onderwijs essentieel. De integratie van de academiserende hogeschoolopleidingen in de universiteiten, waarbij rekening wordt gehouden met essentiële randvoorwaarden (cf. supra), is de beste oplossing om deze ambitie waar te maken. De vervollediging en het sluiten van de kennisketen en van de kennisdriehoek die hiervan een logisch gevolg is, levert performante hoger onderwijsinstellingen op die in staat zijn zich te blijven meten met de beste in de wereld, brengt opbouw van kritische massa mee en een hogere regionale economische en maatschappelijke ontwikkeling. Een goede integratie leidt tevens tot een kwaliteitsverhoging met een efficiënte en selectieve inzet van de middelen.

Voor de *onderzoekswereld* ten slotte biedt de integratie een opportuniteit voor de versterking van de positie van Vlaanderen in een Europese context, waarbij de kennisdriehoek meer en meer aan belang wint. De nieuwe structuur is immers een bron niet alleen van nieuw strategisch basisonderzoek, maar ook van 'nieuw' grensverleggend en nieuwsgierigheid gedreven onderzoek. Het biedt tevens de kans voor nieuwe combinaties van onderzoek waarbij uitgegaan wordt van een onderzoekscontinuüm/kennisketen. Het belang van toepassingsresultaten en aandacht

voor vernieuwend onderzoek en nieuwe onderzoeksstrategieën wordt verhoogd. Vlaanderen kan hier een voortrekkersrol binnen Europa spelen.

5. ESSENTIËLE VOORWAARDEN

5.1. Financiële draagkracht hoger onderwijs

De VRWI benadrukt met klem dat boven vermelde opportuniteiten en voordelen die uit de academisering en integratie kunnen voortvloeien, volledig teniet gedaan worden, indien met de financiële consequenties van academisering geen rekening wordt gehouden. Rationalisatie en het vermijden van versnippering via de integratie en de associaties kan weliswaar een beperkte hoeveelheid middelen vrijmaken maar dit is volkomen ontoereikend. Indien de draagkracht van de hoger onderwijsinstellingen en de financieringskanalen voor onderzoek aan deze instellingen niet gepast worden ondersteund, leidt deze hervorming onherroepelijk tot een catastrofe voor het onderzoek en de innovatie aan de hoger onderwijsinstellingen in Vlaanderen. Vlaanderen zal dan zijn talentvolle onderzoekers naar het buitenland zien verdwijnen (brain drain) en zijn concurrentiepositie in de internationale context niet kunnen behouden, laat staan versterken.

De groei van de middelen zou moeten ingezet worden voor de volgende vijf punten:

5.1.1. Basisfinanciering

De Benchmarkingstudie van het Steunpunt O&O-Indicatoren uit februari 2006 leert dat de basisfinanciering van de Vlaamse universiteiten heel gering is, in vergelijking met de andere onderzochte Europese landen. Inzake de onderzoeksfinanciering via de eerste geldstroom (in OESO-statistieken is dit een richtcijfer van 25% van de werkingsmiddelen), komt Vlaanderen op de voorlaatste plaats met een percentage van het BBPR dat slechts 44% is van wat men op basis van het Europese gemiddelde (EU-15) zou verwachten. Alhoewel de onderzoeksefficiëntie in Vlaanderen uitstekend is, heeft de basisfinanciering een ondergrens bereikt. Bovendien legt de lage overhead, de onderindexering, en exponentiële stijging van de junior onderzoekers op tweede en derde geldstroom, een bijkomende hypotheek op de draagkracht van de Vlaamse universiteiten. De spanning tussen de geldstromen aan de universiteiten is onhoudbaar geworden.

Ook voor de hogescholen stelt zich dergelijk continuïteitsprobleem door een structurele en verder uithollende onderfinanciering gekoppeld aan een uitbreiding van het takenpakket.

In de steeds meer internationale en globaliserende context, waar samenwerking over de instellingsgrenzen heen belangrijk wordt, mag het financieringsmechanisme (gesloten enveloppefinanciering) geen bedreigende competitiviteit tussen de hoger onderwijsinstellingen in de hand werken.

Het meerjarenplan voor de noodzakelijke inhaalbeweging van deze basisfinanciering, zoals aangekondigd in het regeerakkoord en bevestigd in de beleidsnota van minister van Onderwijs Pascal Smet, blijft een cruciale randvoorwaarde voor de uitbouw van een performant hoger onderwijs. Algemeen pleit de VRWI voor een inhaalplan dat ook voor de bestedingen in het volledig hoger onderwijs (privé en overheid) de Europese doelstelling van 2% nastreeft (vandaag haalt Vlaanderen 1,2%). De VRWI pleit er dan ook voor dat het regeerakkoord gerealiseerd wordt zoals afgesproken.

5.1.2. Versterking financieringskanalen onderzoek

Inherent aan de academisering van de hogeschoolopleidingen (en onafhankelijk van hun integratie in de universiteiten) is het feit dat meer onderzoekers op de bestaande financieringskanalen een beroep (zullen) doen. Gelet op het feit dat de middelen voor fundamenteel onderzoek en strategisch basisonderzoek nu reeds ontoereikend zijn, en dat de werkmiddelen niet veel speling laten tot financiering van onderzoek, zullen deze kanalen steeds meer overbevraagd worden, waardoor de slaagkans nog verder beneden een nu al niet aanvaardbaar niveau zal zakken. Hierdoor laten we een steeds groter potentieel aan excellent onderzoek/onderzoekers onbenut.

Het Vlaams wetenschappelijk onderzoek moet ook in staat zijn zich te blijven meten met het beste in de wereld. Onze onderzoeksgroepen moeten voldoende gewapend zijn om op internationaal/Europees vlak competitief te zijn/blijven en zich voor te bereiden op deze nieuwe uitdaging.

Daarom beveelt de VRWI aan dat de bestaande financieringskanalen voor wetenschappelijk onderzoek FWO, BOF, IOF, SBO voldoende worden versterkt. Tegelijkertijd dienen de middelen voor onderzoeksinfrastructuur (Hercules) te worden verhoogd. Voldoende uitgebouwde infrastructuur is een belangrijke component om het onderzoek competitief te houden in een internationale context. Een gepaste versterking van deze kanalen moet aan de 'toekomstige' universiteiten de ruimte geven die nodig is om

de ontstane dynamiek verder te zetten, een onderzoekscapaciteit op wereldniveau uit te bouwen, de systemen optimaal te laten renderen en in internationale onderzoeksprogramma's of initiatieven (o.a. ERC, KP7, ESFRI ...) volwaardig mee te spelen.

5.1.3. Fundamenteel onderzoek

De integratie van de geacademiseerde opleidingen mag in geen geval een verdere verschuiving van het evenwicht in de financiële middelen voor onderzoek tot gevolg hebben, ten nadele van het grensverleggend onderzoek.

Het BOF is het instrument bij uitstek voor het voeren van een intern onderzoeksbeleid ten gunste van het fundamenteel onderzoek. Gelet op de sterke spanning in de sector van de werkingstoelagen zou het toevoegen van het BOF aan de werkingsmiddelen de facto een verdwijnen/uthollen van de interne projectmatige onderzoeksondersteuning betekenen.

De VRWI vindt dat opname van het BOF in de werkingsmiddelen nefast is voor het onderzoeksbeleid van de universiteiten en ten allen prijze moet worden vermeden.

5.1.4. Academiseringsmiddelen

Voor het academiseringsproces van de twee cycli hogeschoolopleidingen is voorzien in extra middelen in een ingroeitraject, rekening houdend met het absorptievermogen voor onderzoeksmiddelen van de hogescholen. Vanaf 2013 moeten deze opleidingen volledig geacademiseerd zijn en beantwoorden aan dezelfde accreditatienormen als de universitaire opleidingen. Hun financiering ligt op dat ogenblik nog belangrijk lager dan dit van de universitaire opleidingen, terwijl de opbouw van onderzoekscapaciteit geld kost. Om een evenwaardig peil met de universitaire opleidingen te bereiken, is volgens de commissie Soete uiteindelijk een jaarlijkse extra financiering van 100 miljoen euro nodig.

5.1.5. PWO

De herijking en de verdere uitbouw van de PWO-middelen zijn noodzakelijk om de dienstverlening en valorisatie aan de professionele bacheloropleidingen te verbeteren. Randvoorwaarden hierbij zijn dat hiermee de innovatieketen wordt versterkt en de link tussen de professionele en de academische opleidingen wordt behouden (zie ook 5.3).

5.2. Kwaliteit bewaken

Bij de integratie van de geacademiseerde opleidingen dient steeds de kwaliteit van het onderwijs en het onderzoek bewaakt te worden.

5.3. Professionele bachelors

De professionele bachelors zijn binnen de associaties een belangrijke troef voor de overdracht van kennis naar de kleine ondernemingen en diverse maatschappelijke actoren. Ze zijn zeer goed geplaatst om in te spelen op hun vaak erg concrete noden. Gezien hun belangrijke rol in de innovatieketen dient de nodige aandacht geschonken te worden aan de verdere ontwikkeling en profilering van professionele bacheloropleidingen.

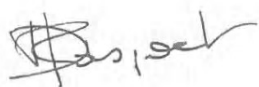
Bovendien kunnen dwarsverbanden tussen de academische opleidingen en de professionele hogeschoolopleidingen nog meer kansen geven aan alle talent en extra mogelijkheden bieden voor innovatieve en efficiënte samenwerking.

5.4. Taal

De Raad herhaalt ook zijn eerder advies om een versoepeling van de taalregelgeving door te voeren in de masteropleidingen. Dit kan enkel de aantrekkingskracht van deze opleidingen in Vlaanderen verhogen en de internationalisering aanzwengelen.

5.5. Personeel

Om de integratie voor alle partners te doen slagen en een breed draagvlak te creëren, moet er oog zijn voor het personeel. Vroegtijdige betrokkenheid en een overgangsregeling over een langere tijdsspanne, lijken hier aangewezen.

Danielle Raspoet
Secretaris

Dirk Boogmans
Voorzitter

VLAAMSE RAAD
VOOR WETENSCHAP
EN INNOVATIE

FLEMISH COUNCIL
FOR SCIENCE
AND INNOVATION

KOLONIËNSTRAAT 56
B-1000 BRUSSEL
WWW.VRWI.BE

T +32 2 212 94 10
F +32 2 212 94 11
INFO@VRWI.BE

D. BOOGMANS | VOORZITTER
D. RASPOET | SECRETARIS

